

ISSN: 1904-6677

LOKALARKIVERNE I HØRNING OG VENG

arkiv.dk

**RYTTERSKOLERNE
1721-2021 –
Veng og Hørning-
Side 6**

ÅRSSKRIFT 2021

33. årgang

Tidligere numre af årsskrifterne

Årsskrifterne kan købes i Veng og Hørning lokalarkiver og Museum Skanderborg – 10 kr. pr. stk.
De kan også læses på arkiv.dk

Indhold

Årets gang i Hørning -	3
- og i Veng	5
300 år med rytterskolerne 1721-2021	6
Hvorfor sov Holger Drachmann i Jexen Kro ?	8
Krigen 1849 – en episode i Jexen	11
Børnesoldater 1848-50	12
Trommeslageren - 1849 – fra Foerlev	12
Den lille homblæser – 1849 – og Bjerttrup	12
Hørning fornyr sig	14
Det var dengang	17
Ebba Ostenfeld Johansen fortæller om dengang	17
da Hørning stadig var en landsby	17
Pastor emeritus Christian Nørgaard	21
Noget om en pensionisttilværelse	21
Møllerier	25
Møllerne ligger som perler på en snor	25
Kollens Mølle	26
Møllerne i Nørre Vissing	28
Vandmøllen ved Hyltbækken mellem Nørre Vissing og Høver	29
Tatere og natmænd i Veng og Mesing sogne	32
Natmandsfamilien i Veng	32
Egelunden og taterne	33
Polakhusene i Veng	35
Minder fra skoletiden i Nørre Vissing	37
Til bal i Jaungyde – og hjem til en røvfuld	40
Evighedstræet i Adslev	41
Facebook	42
Støtteforeningen og arkiverne - kontakt	43
Tidligere numre af årsskrifterne	44

Vil du være medlem af Støtteforeningen eller har du materiale, som du er i tvivl om kan have interesse for arkiverne, så kontakt en af bestyrelsen. Som medlem af Støtteforeningen har du gratis adgang til alle museer og arkiver under Museum Skanderborg.

Kontingent kr. 125- kan indbetales på konto 1551 - 0006 750 281.

Årets gang i Hørning -

Af Kjeld Nielsen, Hørning

Allerførst den gode nyhed: Vi er flyttet.

Flytningen: Midt i juli måned i 2021 flyttede Hørning Lokalarkiv fra et kælderlokale under Højboskolen til 1. sals lokaler over biblioteket (med elevator). Det er 35 år siden, arkivet flyttede fra Bakkeskolen til Højboskolen. Vi får bedre arbejdsforhold i de nye lokaler, men til gengæld bliver der ikke så meget plads til at lave udstillinger og hænge billeder op. Vi har dog god plads i kælderen til at opbevare de ting, der ikke er plads til ovenpå. Måske kan vi lade nogle af billederne "cirkulere", så de får en periode oppe i arkivlokalet og en periode i kælderen. Det skal vi først til at finde ud af nu.

Etagen over biblioteket er døbt "Rådhusloftet", og det er et godt navn, som lader os huske, at der var en gang, hvor der var et rådhus i Hørning

Nyt inventar: I forbindelse med flytningen har arkivet anskaffet lidt nyt inventar og andre ting. Det er betalt af Støtteforeningen, og vi er glade for, at de 165 medlemmer giver os denne mulighed. Der bliver sikkert brug for flere anskaffelser, efterhånden som vi finder ud af, hvordan vi skal indrette os. Udgiften til flyttefirmaet er dog dækket af Museet.

Årsskriftet: I efteråret 2020 havde arkivet kontakt med tidligere sognepræst i Hørning, P. C. Nørgård. Vi havde hørt, at han var fyldt 95 år i vinteren 2020, og vi spurgte, om han evt. kunne skrive lidt om sin tid efter Hørning. Det mente han nok, han kunne, og resultatet ses i dette årsskrift.

Kulturaften: Vi havde valgt at undlade at deltage i kommunens kulturaften i september 2020, da vores flyttesituation var så usikker, og Arkivernes Dag i november blev aflyst pga. Corona. Corona var ligeledes skyld i, at arkivet lukkede fra midt i december 2020 til 22. april 2021.

Corona-lukning: I lukkeperioden kunne vi besvare mails, enten hjemmefra eller ved et kort besøg i arkivet, men ellers lå arbejdet stille. Vi havde fået et par store afleveringer i november og december, og det lå bare på bordet og ventede.

En stor tak til de frivillige og andre, som her i flytteperioden har brugt mange kræfter og timer på at hjælpe. Uden den hjælp havde vi ikke fået flyttet arkivet

så hurtigt og smertefrit.

Og sluttelig en tak til Skanderborg Historiske Arkiv og Museum Skanderborg for den støtte, som vi får herfra. Peter (Museets it-mand) nåede lige at få vores computere til at virke, før han skulle holde ferie. Tak for det.

Sådan så arkivets kælderrum på Højboskolen ud, da vi havde ryddet det.

Indvielse af de nye arkivlokaler 14/8-2021. Søren Nielsen holdt tale og Hans Andersen og Gunner Mikkelsen løsnede sløjfen.

7 nye arbejdspladser på Rådhusloftet med mere dagslys end i kælderen på Højboskolen hilses velkommen.

- og i Veng

Af Peter Mortensen, Nørre Vissing

Arbejdsåret 2020–2021: blev et af de meget specielle. Covid-19 havde meget stor indflydelse på hele året. 16. september 2020 var sidste arbejdsdag, inden der blev lukket for adgang til vores lokaler på skolen. Covid-19 restriktionerne på skolen gjorde, at kun elever og personale måtte komme på skolen. Alle vores planlagte aktiviteter måtte aflyses. Kulturaften, Fortælle Café og Arkivernes Dag, alle måtte aflyses. Til kulturaften havde vi planlagt et lille foredrag om skolerne i Veng Skoledistrikt, det blev så til en planche udstilling i Borgernes Hus i stedet.

Hjemmearbejde: Vi havde dog mulighed for at arbejde hjemmefra. Henvendelser til arkivet via telefon og mail blev besvaret efter bedste evne. Den store aflevering, før nedlukningen, fra Michael Sørensen arkiver blev gennemgået. Registrering af vores avisudklip skrider godt fremad, det har givet flere henvendelser til arkivet i nedlukningsperioden.

Facebook: Vores aktivitet på Facebook er der ikke blevet skåret ned på, snarere tvært imod. Julekalenderen i 2020 var igen en stor succes. Månedens historie ligeså, endda så stor, at der nu udkommer 2 historier hver måned. Stor tak til Erna for det store arbejde du lægger i det.

Genåbning: Vi fik igen adgang til vores lokaler i juni måned 2021. Dejligt at se de andre frivillige igen og begynde at arbejde i arkivet igen. Få ting sat på plads, som havde hobet sig op i den lange nedlukningstid. Efterårsplanlægning 2021 begyndte med en aflysning af Kulturaften 2021. I skrivende stund forventer vi at gennemføre en Fortælle Café i oktober, og at Arkivernes Dag kan gennemføres som planlagt.

Arkiv.dk: Arbejdet på Arkiv.dk skrider godt frem. Vi går vores billeder igennem igen, flere historier bliver lagt op og mange henvisninger til avisudklip. Vi venter stadig på, hvornår vi kan gå i gang med at oversætte de affotograferede sognerådsprotokoller.

Tak skal der lydes til vores samarbejdspartnere. Støtteforeningens medlemmer, som gør det økonomisk muligt at drive vores arkiv. Skolen for forståelse i en besværlig tid. Museum Skanderborg, Skanderborg Historiske Arkiv og Høring Lokalarkiv for samarbejde i året. Stor tak til alle frivillige i arkivet med håb om mange flere arbejdsdage i året, der kommer.

300 år med rytterskolerne 1721-2021

Af Erna Bachmann, Hårby

Rytterskolerne fylder 300 år. Det var overskriften, som Allan Tønnesen, Historiker, cand.mag., havde på artiklen i Kristeligt Dagblad den 27. marts 2021.

Han skriver: "Den 28. marts er det rytterskolernes 300-års fødselsdag. På denne dato i 1721 underskrev kong Frederik IV fire instrukser vedrørende de 240 skoler, som han agtede at lade opføre for landbefolkningens børn på krongodset rundtom i landet".

At det var 240 skoler, der skulle opføres hænger sammen med rytterdistrikterne, der skulle levere ryttere - soldater og heste – til hæren til landets forsvar.

Skolerne havde intet med ryttere eller ridning at gøre. Rytterskoler er en betegnelse, som senere tider har fundet på, og som er egnet til at blive misforstået.

300 år med skoler. Vi bør hejse flaget,

for da gik Danmark fra en uoplyst landbefolkning til nutidens skoler, hvor alle får lærdom og bliver undervist. For 300 år siden var det stort set kun adelen, præstestanden, klostrene og mere velstående købmænd i byerne, der havde råd til at lade deres børn undervise med privatlærere. Men nu fik almuen samme privilegier, alle børn skulle undervises og lære at læse, skrive og regne og lære katekismussen at kende.

Der har ganske vist været modstand blandt nogle småfolk, børnene kunne ikke undværes i landbruget, de måtte hjælpe til, fra de var ganske små. Der er mange udsagn om forældre, der har holdt børnene hjemme fra skole, enten fordi de ikke havde tøj eller træsko, eller fordi forældrene ikke har kunnet se noget fornuftigt i lærdom, "børnene skulle alligevel kun være bønder, og det kunne de godt lære derhjemme".

Veng og Hørning fik hver deres rytterskole. Om rytterdistrikterne og rytterskolerne kan I læse i arkiv.dk, Veng Lokalarkiv, H26, HISTORIENS SPOR i Veng og Mesing sogne side 271-278..

Mesing fik også deres skole, men først i 1770'erne. I de 50 år, der gik fra 1721 til 1770 gik børnene i skole i Stilling Rytterskole. Mange kalder Mesing første skole for rytterskole, men det er ikke korrekt, den var ikke en af de 240 skoler, som Frederik IV grundlagde.

Fotos på forsiden: Rytterskolerne i Veng 1997 og Hørning 2020. Herover Veng, 1950 ombygget mange gange. og Hørning 1957 og 2020., I dag rummer huset i Hørning kirkens gravkontor.

På alle skolerne blev der indmuret en sandstenstavle med Frederik IVs navnetræk. Under den latinske tekst står dette vers på dansk:

MDCCLXXI - 1721.

Halvtredsindstyve Aar, GUD har DU mig opholdet,

At Sygdom, Kriig og Pest mig intet ondt har voldet,

Thi yder ieg mig Tack, og breeder ud dit Navn,

Og bygger Skoler op, de Fattige til Gavn.

GUD lad i dette Værck DIN Naades Fylde kiende;

Lad denne min Fundatz bestaa til Verdens Ende:

Lad altid paa min Stool én findes af min Ætt,

Som meener DIG MIN GUD, og DISSE SKOLER Rætt.

Tavlen er i dag i Veng Skoles aula.

Hvorfor sov Holger Drachmann i Jexen Kro ?

Af Bodil Sørensen, Høring

Digteren og kunstmaleren Holger Drachmann levede fra 1846 til 1908 og havde i sin levetid tre hustruer og blev far til fire børn. Hans livlige levevis bragte ham rundt til adskillige steder i Danmark og udlandet, og han mødte mange kvinder, som han senere brugte som "modeller" i sin digtning. En af disse var en 21-årig danse- og syngepige Amanda Jensine Nilsson, som Drachmann indledte et forhold til i 1887 og boede sammen med i en periode. Drachmann skrev over 800 breve til Amanda i løbet af deres forhold gennem ti år. Der var åbenbart opstået en uenighed mellem de to, for tirsdag d. 11. juni 1889 skriver han et brev til hende og sender det til:

Froken A. Nilsson, Adr.: Hr. Proprietair Houmann, Kolden Mølle, pr. Høring-Station, Skanderborg-Aarhus Banen.

Hvorfor Amanda lige vælger at tage til Kollens Mølle vides ikke, men hun har muligvis været i tvivl, om hun skal fortsætte forholdet. Drachmann skriver, at han håber, hun nyder opholdet blandt "Jydepotterne"...og "Kanske træffer Du endogså flinke Folk". Drachmann vil rejse fra Hellebæk til Jylland og prøve at finde hende og prøve at slippe for nogle af de aftaler, han har i forvejen. Han slutter med at skrive: "Min Bøn er: bliv derovre saa længe som muligt! Du har godt af det – og det vil være godt for min Rejseplan, Du kære, kære lille Amanda. Din D."

Drachmann rejser nogle dage senere med dampskibet til Aarhus og videre med toget til Skanderborg, hvor han indlogerer sig på Hotel Phonix. Her skriver han fredag d. 21. juni 1889 et brev til Amanda, hvori han beskriver nogle ting, han ser fra kupévinduet: skove, marker og: "i Høring en Mølle, som stak sine Vinger op" og formoder, det er der, hun opholder sig. I brevet gør Drachmann også rede for, hvordan han vil tage toget til Høring kl 6 samme dags aften og vandre mod møllen i håbet om at møde sin elskede. Hvis han ikke møder Amanda, vil han med tungt hjerte vende tilbage til Hotel Phonix og tage med toget til Høring næste dag kl 10½.

Han slutter brevet med: "Imidlertid kysser jeg dine Hænder og nedbeder Himlens Velsignelse over din søde Nakke. Din D"

Senere samme dag skriver Drachmann et nyt brev til Amanda: "Dyrebare! Jeg skrev herfra imorges et Brev – men hvis Du i det hele taget har faaet det, saa maa Du ogsaa have set, at jeg var meget ukyndig med Hensyn til Kolden Møllens Beliggenhed. Jeg troede bl.a., det var en Vejr-Mølle og erfarer nu, det er en Vand-Mølle, og at den ligger en halv Mil fra Høring Station."

Senere i brevet: "...saa kører jeg i morgen Formiddag med Toget 10½ herfra til Høring og spaserer herfra henimod Adslev og videre i Retning af Kolden Mølle.- Skulle vi saa ikke træffes! Aa hvad? Lad os det, Du kære lille Amanda. Gør dit Bedste – eller skriv mig et Par Ord (i modsat Fald) her til Hotel Phonix, hvor jeg venter et Par Dage paa dit Svar. Jeg kysser og omfavner Dig. Din D."

Jexen Kro - B224 1898

Det er åbenbart lykkedes for Drachmann at mødes med Amanda i Kollens Mølle lørdag d. 22. juni 1889, for søndag d. 23. skriver han til hende igen: "Inden jeg kører til Silkeborg. Elskede! Men nu står vor Aftale fast –

ikkesandt Du Kæreste. Paa Tirsdag Aften Kl halv Otte begiver jeg mig fra Jexen henimod Vejen, dér hvor jeg skulde være bleven igår.

... Hvis det er osende Regn, saa ligger jeg over i Jexen-Kro til Onsdag. Jeg tænker paa Dig i aften, St. Hansaften på Himmelbjærget! – alene desværre! Hvor Du var sød, da Du var bojet over mig i Skoven!”

Amanda og Drachmann mødes igen tirsdag aften i skoven mellem Kollens Mølle og Jeksen, og i et brev skrevet i Jeksen Kro dateret onsdag d. 26. juni 1889 skriver han: ”Onsdag. Inderligt Elskede! Stod op inat – sov i en Fjederdyne, som ikke tilod mig at sove – klædte mig på – krøb ud ad Vinduet. – Klokker mellem 2 og 3. Jeg tænkte udelukkende på Dig – Jeg gik tilbage ad Vejen, slog ind på en Sti igennem Skoven...”

Senere i samme brev: ”Da jeg lå søvnløs under den skikkelige Kromands uldne Fjederdyne, og jeg sad oprejst i den altfor brede (og noget for korte) Seng, så foldede mine Hænder sig uvilkaarligt, og jeg mærkede, hvor Taarerne krøb frem over mine trætte Øjnes Rand...”

Om Holger Drachmann og Amanda Nilsson har haft yderligere stævnmøder i skoven i Jeksendalen, har vi ingen beskrivelser af.

Holger Drachmanns Brev postdateret i Skovbjerg 27. juni 1889 og sendt til Amanda Nilsson under hendes ophold på Nibben Mølle.

Brev fra Amanda Nilsson til Holger Drachmann i Skovbjerg d. 27. juni 1889.

Deres forhold fortsatte yderligere i otte år, hvor Amanda Nilsson sagde fra og giftede sig med en tysk pølsefabrikant i 1897. Holger Drachmann havde på det tidspunkt indledt et forhold til den norske visesangerinde Brokken Lasson.

Fotos:
Jexen Kro - B224 1898
fotokopi af kuvert + fotokopi af brev fra Holger Drachmann - A 97
wiki/Holger Drachmann:

Kilder: Hørning Lokalkiv, Wikipedia

Jeksen Kro

1836, etableret af Rasmus Pedersen –

1846-1869, ejer Rasmus Sørensen

1869-1906, ejer Søren Rasmussen –

1906-1917, ejer Peter Jensen Warmdahl

1917, krodriften ophører

Krigen 1849 – en episode i Jexen

Tekst: Michael Sørensen, Veng Lokalkiv A741.

Under krigen 1849 trængte fjenden om forsommeren op gennem Jylland, mens general Rye trak sig tilbage, og derunder skete en episode i Jexen by.

Efter at politibetjent Grønlund i Framlev den 9. juni var taget til Jexen Kro, var en fjendtlig patrulje også i byen, og der traf Grønlund en person iført civile klæder og bevæbnet med en stor sabel. Han erklærede at være fra Haderslev og mod betaling fra preusserne var marodør (tolk) for de fjendtlige tropper.

Betjenten fratog ham hans sabel, og han førtes til general Ryes hovedkvarter til forhør, hvor han forklarede til adjutant Leerbech, at hans navn var Peter Clausen Jungdahl, 49 år, født i Haderslev og bosat i Flensborg. Han var buntnager og modtager 2 mark daglig samt fri forplejning for at være tropperne til hjælp, når de rundt i byer og gårde rekvirerer eller fratager folk deres fødemidler, heste og vogne. Med hans medvirken var der i Hørning taget 6 heste og 3 vogne dagen før.

Sognefoged Rasmus Nielsen og kromand Rasmus Sørensen, begge af Jexen, har fortalt, at han den 7. juni med ca. 50 mand fjendtlige infanterister under en løjtnants kommando med

tre vogne forspændt med heste var kommet til Jexen. Dagen før var han også i byen, var derefter taget til Bodil Mølle. Men om eftermiddagen var han kommet tilbage til Jeksen for at fratage eller forlange varer. Og ved denne lejlighed var det, at Grønlund tog ham til fange. Efter forhør blev han overført til "Kjøbenhavns Kommandantskab" og der tiltalt... Han fritog sig selv ... ved at hænge sig i arresten natten til den 25. juni.

*Foto af kroejer Rasmus Sørensen og hustru Karen Marie 1860.
Hørning Lokalarbiv B225*

Børnesoldater 1848-50

Af Erna Bachmann, Hårby

Det var en stærk patriotisme, der besjælede den danske befolkning ved krigens start i 1848. Børn fra 12 års alderen kunne med forældrenes tilladelse blive indrulleret i hæren som hornblæser eller trommeslager. Veng Lokalarbiv har et par beretninger om 2 børnesoldater fra lokalområdet.

Trommeslageren - 1849 - fra Foerlev

Kaj Klostergaard fortæller på side 30 i "Skanderborg under treårskrigen 1848-50" (H63) om en lille foerlevdreng, Jens Thomsen, søn af husmand Thomas Jensen. Den 12årige Jens marcherede kort før våbenstilstanden, med sine forældres vidende, på egen hånd til den danske armé for at melde sig til Danmarks forsvar. Han manglede imidlertid forældrenes skriftlige tilsagn, men da han skaffede denne, blev han indrulleret som tambour ved et regiment. Vi hører ikke mere til ham om hans tid i hæren.

Den lille hornblæser - 1849 - og Bjertrup

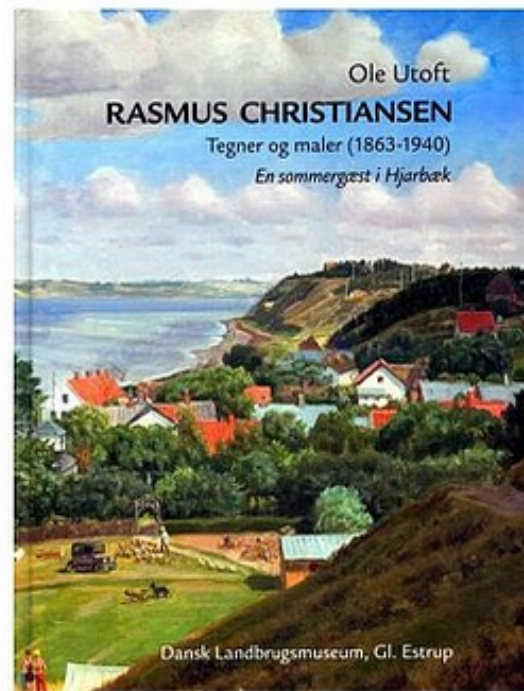
Veng Lokalarbiv fik af en glad giver i foråret 2021 en lille fin bog på 135 sider, skrevet af H. P. Holst og rigt illustreret af Rasmus Christiansen, der blev født i Bjertrup i 1863, død i København 1940. Maler og tegner, uddannet på kunstakademiet, studieture i de fleste europæiske lande. Læs om ham i arkivets årsskrift 2012 (arkiv.dk).

H. P. Holsts "Den Lille Hornblæser" er et af de digte, alle har hørt om, men ingen har læst. Digtet blev til midt under den første slesvigske krig 1848-1850, og skildrer en lille nyboderdrengs oplevelser som hornblæser i den danske hær under forsvaret af Slesvig - fra krigens begyndelse til efteråret 1849. Digtet er gennem-syret af nationalisme og kongetro patriotisme - som måske er vanskelig at kapere i dag - men det rummer også en vis sympati for den menige soldat i fjendens hær.

Tegninger af Rasmus Christiansen, fra bogen.

Hørning Lokalarbiv har Ole Utofts bog om Rasmus Christiansen. Kig i bogen, når du næste gang besøger arkivet. Du kan også læse om Rasmus Christiansen i arkivets årsskrift 2012 (arkiv.dk).

Hørning fornyr sig

Af Kjeld Nielsen, Hørning.

Sidste år sluttede vi historien om Hørning Kro med et spørgsmål:
Hvad skal der være på den tomme grund midt i Hørning??

Det kan vi se nu i juni måned 2021, hvor de 18 lejligheder og 14 rækkehuse er ved at være beboede.

Øverst til venstre er Århusvej, hvorfra der er indkørsel til en parkeringsplads. Nederst til højre grænser byggeriet op til Brohaven, som blev taget i brug i 2017. Man kan også se på planen, at der er tænkt på cykelparkering og legepladser.

Vi prøver, med nogle billeder, at give et indtryk af, hvordan bybilledet er nu.

En oversigt over byggeriet. Blok 5 ligger ud mod Århusvej.

Her begynder husrækken ud mod Århusvej at skyde op. (okt. 2020)

Og her er det rækkehusene bagved. Bagerst ses boligblokkene på Brohaven, der blev taget i brug i 2017. (okt. 2020)

De to billeder her er taget af Karen Bitze, der er nabo til stedet.

Kroen til venstre og Brohaven til højre. (maj 2017).

Kroens værelsesfløj og Brohaven i baggrunden. (jan. 2020)

Det nye byggeri får Brohaven til at hænge bedre sammen med resten af byen. Nu får man "rigtige" naboer i stedet for en krofløj. Der er 22 boliger i Brohaven

Tre billeder fra 15. juni 2021. Man kan mene meget om de to elevatorstårne, og det gør man i Hørning. De er nok mere funktionelle end æstetiske.

Det var dengang

Forord af Kjeld Nielsen, Hørning

Da vi i 2020 skrev artiklen om Hørning Kro og dens nedlæggelse, havde vi hjælp af Ebba Ostensfeld Johansen, som er datter af Alma og Peder Ostensfeld, der drev kroen fra 1920 til lukningen i 1952.

Nu har Ebba (som er fra 1934) skrevet om sin barndom og ungdom i Hørning fra ca. 1940 til 1952.

Ebba Ostensfeld Johansen fortæller om dengang, da Hørning stadig var en landsby.

Jeg er blevet opfordret til at fortælle om mine erindringer fra min barndom i Hørning.

Dengang var Hørning en hyggelig lille landsby med gadekær, kirke, stor skole med hele 3 lærere og mange andre aktiviteter, som jeg vil fortælle lidt om.

De tre lærere i skolen var: første-lærer Reinholdt, lærer Søgaard og lærerinde frk. Riisberg, som også spillede orgel i kirken. Jeg og nogle andre piger sang til frk. Riisbergs orgelspil ved særlige lejligheder som f. eks. til jul, påske og pinse. Præsten var dengang Bruhn Simonsen.

Vi havde en læge Doktor Løw. Som 80-årig løb han på skøjter på Fregerslev sø om vinteren. Hørning havde en manufakturforretning ejet af Carl Larsen og i samme hus (Hørninghus) en biograf. Vi havde Tatol, en sparekasse i Alfahus, en brugsforening med uddeler Sofus Olsen, tre købmænd, to slagtere, to bagere, seks gartnerier, en bladhandel, skotøjsforretning, flere frisører, en sadelmager, en blikkenslager, en lillebil/taxa, et stadion med iskiosk og klubhus, hvor der blev holdt sportsfest hvert år med konkurrencer

i fodbold, håndbold, sækkevæddeløb, ringridning, samt friluftsteater og teltbal. Så havde vi også et mejeri, hvortil bønderne hver dag kom kørende i hestevogn med mælkejungere. Om vinteren foregik denne transport ofte med kane, og vi børn sprang op på mederne og fik en gratis slædetur, indtil kusken svang pisken over os.

De fleste butikker lå nede ved Stationen. I "Gammel Høring" havde vi dog Brugsen, købmand Holm Andersen (senere Kolby Larsen), en bager, en frisør og en slagter.

I 1920 købte min far, Peder Christian Nielsen Ostensfeld, Høring kro. Den var Kgl. Privilegeret fra 1700-tallet. Han fik hjælp af sine to ugifte søstre med madlavning og rengøring. Da min mor, Alma Sofie Bjerregaard og far giftede sig i 1924, flyttede mine to fastre til Viborg, hvor de etablerede Ostensfelds Pensionat i Mathiasgade. Min far fik bygget en stor sal med scene, garderobe og toiletter. Til kroen var der 2 tdr. land. Der var mange frugttræer, mange slags bær og grøntsager, høns og i en periode to grise, så vi var næsten selv-forsynede.

B2803 - 1920

Min far døde i november 1940. Min mor førte kroen videre med fem børn fra 6 til 15 år, hvor jeg var den yngste. Min mor fik hjælp af familien og i travle perioder af borgere i Høring.

I de år Danmark var besat af tyskerne, havde vi mange specielle – ikke særlig behagelige – oplevelser. De tyske soldater invaderede krosalen, selv om min mor sagde nej. De tog også skolens gymnastiksal og æggakkeriet (den senere biografsal). På kroen havde vi skiftende hold tyskere boende. Et hold havde en russisk fange, Ivan, med. Han skulle kløve brænde dagen lang. Når tyskerne var på øvelse, sørgede min mor for, at han fik en stor portion kartofler, kød og sovs. Vi børn samlede cigaret-skodder til ham, som han kunne ryge i sin pipe. Da det blev koldt, gav min mor ham en frakke og en varm kasket med øreklapper. Tyskerne sagde intet til det. Tyskerne gravede skyttegrave i vores have til deres øvelser. Vi kunne blot se på.

I 1941 moderniserede min mor kroen, således at vi fik privat lejlighed på 1. sal samt gæsteværelser og badeværelse og et stort loftsrum over salen. Køkkenet og restauranten blev ligeledes moderniseret, og der kom toiletter med håndvask.

Senere samme år gik min kusine og jeg til ballet i Århus hos Helga Egdø. Min mor og min storesøster skiftedes til at følge os – vi rejste med tog. Det hændte, at der blev blæst luftalarm, så vi måtte i beskyttelsesrummet på banegården – det var lidt uhyggeligt – men glade blev vi, når luftalarmen blev afblæst, og vi kunne komme hjem til Høring.

Min anden kusine og jeg legede med dukker på loftet over salen. Der var skåret et hul ned til salen. I hullet sad der en ventilator. En sodavandstrækasse med riller var anbragt for at skærme af for hullet. Vi tabte dog et stykke tøj, som endte nede i salen. Vi kunne se tøjet og forsøgte at ramme det med en spytklat. Pludselig var der en tysk soldat, der kiggede op, og ham og min onkel undersøgte ventilatoren. Vi var afslørede – og vi var bange. Der blev råbt og skreget. Vi gemte os under en seng i børneværelset. Så hørte vi en voksen kusine, der råbte, at vi skulle komme ned og give en undskyldning, ellers ville vi blive skudt! Vi fulgte så med Grethe ned til den øverstbefalende, rakte hånden frem, nejede dybt og sagde undskyld. Han værdigede os ikke et blik, men vi slap for at blive skudt.

Min storebror opdagede tyske soldater, der gik i vores jordbærbed og forsynede sig. Det kom kommandanten for øre, min bror skulle udpege de skyldige, som så fik stropeture. Det var ikke rart at se på.

Der var tyske soldater overalt i byen, men blot man overholdt spærretid og mørklægningsgardiner, var der "fredeligt" – mig bekendt. Dog nød vi, at

skolen var lukket, og undervisningen blev holdt i Sparekassens lokaler i "Alfahus", og kun hver anden dag!

Vores mor sørgede for, at vi børn kom i Århus Teater, hvor vi så Nødebo Præstegård m.fl.

Der skete mange ting på Hørning Kro: Ungdomsbal en gang om måneden, danseskole hvert forår med afsluttende afdansningsbal, folkedansere, der blev spillet dilettant, revy, et andespil, tre juletræsfester, fastelavnsfest, bryllupsfester, runde fødselsdage, generalforsamlinger, begravelseskaffe med minde-højtidelighed.

Der var et rejsebud, der hver dag kørte til Århus. Han handlede for os, hvis vi manglede noget, vi ikke kunne få i Hørning.

4. maj 1945 havde vi travlt med forberedelse, da der skulle afholdes et sølvbryllup. Festen sluttede inden spærretid. Vi gik op i privaten for, som sædvanlig, at høre BBC fra London. Så lød frihedsbudskabet: Tyskland havde overgivet sig. Jeg tror, der gik et sekund før vi fattede budskabet. Mørk-lægningsgardiner blev fjernet, og vinduerne blev åbnet. Folk strømmede ud på vejen og jubledede af glæde, som ingen ende ville tage. Frk. Rüsberg fik hurtigt arrangeret, at vi piger, der sang i kirken, skulle gå rundt i Hørning med Dannebrog udspændt mellem os, medens vi sang danske sange.

Derefter kom retsopgøret. Frihedskæmperne kørte rundt i byen og samlede stikkere op i en lastbil. Det var skræmmende for en 10-årig pige.

Livet gik videre i liden Hørning. Skolegangen blev normal. Det var en tryk by at vokse op i, vi kendte hinanden. Om sommeren byggede vi huler i Sønder-skoven og Fregerslevskoven, badede i søen, løb på rulleskøjter, blev spejder i Hørning Patrulje "Lærken", Skanderborg Trop, gik til gymnastik, på danseskole, spillede håndbold og klaver. Om vinteren kælkede vi på skolebakken og på vejen ned mod mosen, hvor storken spankulerede om sommeren. Vi løb på ski på marken ved siden af krohaven og Pinds Mølle. Skanderborg amt købte kroen 1952 og brød den ned, da landevejen skulle rettes ud pga. trafikken.

Jeg er vendt tilbage til Hørning efter 60 år. Jeg oplever byen, som har fået vokseværk, som levende og moderne. Jeg nyder de mange stier og grønne områder.

Dog i 2020 uden en Hørning Kro.

Pastor emeritus Christian Nørgaard.

Forord af Kjeld Nielsen, Hørning.

I efteråret 2020 blev vi i arkivet i Hørning opmærksom på, at P. C. Nørgård, vores sognepræst fra 1967 til 1993, var fyldt 95 år i marts 2020. Vi fandt også ud af, at han havde været med til at udgive en bog om det område, hvor han bor.

Vi skrev og ønskede tillykke, og så spurgte vi, om han kunne skrive lidt om sin tid, efter han var præst i Hørning. Det kunne han, så her følger en livsbekræftende historie om, hvilket liv P. C. har haft og stadig har.

Noget om en pensionisttilværelse.

Pastor P. C. Nørgård,
sognepræst i Blegind-Horning-Adslev Pastorat 1967-1993.

Efter ønske fra Støtteforeningen for Lokalhistorisk Arkiv, Hørning, vil jeg her fortælle noget om, hvad jeg har oplevet, siden jeg forlod Hørning ved slutningen af april 2004.

I begyndelsen af december 2004 var jeg på besøg i Hørning i forbindelse med, at støtteforeningen lancerede min bog "79 Præster i Hørning kommune 1536-2002". Der sluttede jeg afsnittet om mig selv med, at Anna og jeg fik lov at tilbringe vore sidste tre år i en af Seniorbo Hørnings boliger (rutebilejer Ivan Bertelsen i Jeksen omdøbte dem til i folkemunde at hedde "Rynkeby Hørning". Anna og jeg var med til at stifte boligforeningen, og jeg var formand i opførelsesperioden og nogle år frem (1997-2003).

Min kone døde i efteråret 2001, et halvt år efter vores guldbryllup, og var i sine sidste (mindst) fem år slemt plaget af en omsiggribende kræft. Hun ligger begravet ca. 20 m. foran døren ind til Hørning kirke, og med mine 96 år forventer jeg inden længe at blive lagt ned ved siden af hende, indtil Gud - takket være sin søns indsats for os mennesker for to tusinde år siden - vil oprette en ny Himmel og en ny Jord. - Han vil skabe os en ny og evig tilværelse, som vi nærmest intet véd noget om, men vil være, "som Gud under os". Udtrykt med professor P.G. Lindhardts ord engang omkring 1950.

Efteråret 2003, to år efter min kones død, traf jeg under nogle kursusdage på Hotel Nyborg Strand en enke efter en Roskilde-kordegner, Ruth Poulsen (*1927, jeg *1925), og vi blev hurtigt enige om at gifte os. Det skete i foråret 2004, og vi købte et lille rækkehus centralt i Roskilde (hendes tre børn boede og bor tæt på Roskilde, mine boede i Kolding, på Fyn og ved Ringsted), derfor slog vi os ned i Roskilde, fjernet fra Høring.

Jeg har uden tvivl været stresset på grund af alt det, der skete, og overanstrengt ved alene at gå og pakke mine ting i "Rynkeby". Det var hårdt for en næsten 79 år gammel mand at tumle med de mange tunge flyttekasser. Den 30. apr. 2004 kørte jeg i min lille mørkerøde "Fiesta" til Roskilde, men var ved ankomsten ikke mange sure sild værd. Den næste dag måtte jeg indlægges på Roskilde Sygehus, hvor et hjertekardiogram konstaterede, at jeg nogle dage forinden havde haft en blodprop i hjertet, der havde skabt en del ravage, desuden havde jeg samlet en masse vand i lungerne.

Få dage inde i maj var jeg på sygehuset så lang ude, at jeg havde taget afsked med min (ret så nye) kone, jeg havde givet hende min mobiltelefon og mindet hende om, at jeg skulle begraves ved siden af Anna på Høring kirkegård. Derefter mistede jeg bevidstheden og havde samtidig en dejlig og helt speciel varm fornemmelse af at være på vej ind i evigheden.

Efter at der var gået et par timer, begyndte jeg at fornemme, at der var noget og nogle omkring mig, så dukkede min kone op, stående ved siden af sengen, og snart observerede jeg bag hende en af hendes døtre og en svigersøn. Over mit hoved så jeg en pose med blod, som jeg fik drop fra. Jeg fik senere at vide, at det var nr. to pose, jeg var i gang med at "drikke" i mig.

Problemet var opstået ved, at de på sygehuset i en række dage havde givet mig ret store doser medicin med acetylsalicylsyre (kendt for nogle år siden som Albyl og Magnyl), det havde givet mig en del mave- og tarmblødninger, så en stor del af mit blod var sivet ud med afføringen. - Jeg kom over blodtabet og kom videre til Gentofte sygehus og fik udført en bypassoperation.

Ruth og jeg befandt os godt i vort lille hus med en passende have i Roskilde. Vi blev gift i marts 2004, og i 10 år havde Ruth det godt, vi kørte små ferieture rundt i landet med 2-3 dage på en kro, var også på et par kursusophold på ældrehøjskoler og nogle gange atter på kursusophold på "Nyborg Strand". Deltog også i noget mødevirksomhed i Ældresagen og ved Domkirken, vi gik de fleste søndag til gudstjeneste i byens flotte domkirke, men enkelte søndage "snød" vi dog og kørte til en af byens eller egnens andre kirker.

Men så i 2014 begyndte det mentalt og fysisk at gå tilbage for Ruth. Hun faldt, brækkede nogle ribben, der perforerede den ene lunge, så gik vejen via et sygehus og et revalideringscenter til et gammelt og ikke specielt godt plejehjem i et halvt år, hvor jeg tilbragte meget af dagen hos Ruth. Så lykkedes det at finde en "ægtepar-egnet" bolig i et fuldstændigt nybygget privat friplejehjem i nordkanten af Roskilde (52 boliger, heraf tre med ægtepar). "Førsteudgaven" af dette hjem havde eksisteret i 50 år med navnet "Himmelev gamle Præstegård", idet plejehjemmet sidst i 1960-erne var bygget, hvor sognets præstegård havde ligget i 400 år.

Her i Himmelev var altså sket det samme som i Høring, hvor jeg i 1967-69 boede i sognets gamle præstegård, men så måtte rykke ud for at "Plejehjemmet Præstehaven" kunne opføres på præstegårdens store grund. - Sjovt er det jo for mig at skulle slutte et liv som præst med også at dø i en "præstegård"!

Lige før jeg fyldte 89, lod jeg den lille Fiesta skrotte og købte en elscooter. Bilen var 20 år og skulle til syn, og jeg havde ikke længere lyst til at køre bil. Med elscooteren kører jeg til købmand, i kirke, til tandlæge m.v., og jeg ruller om morgenen rundt her på hjemmets gange

med morgenaviser, jeg tager turen igen efter frokosten med dagens brevpost og atter kl. 16 med eftermiddagsavisen Roskilde Dag-blad. Jeg klarer også flaghejsning og nedtagelse ved fødselsdage, dødsfald m.v. Jeg har i de fem år været medredaktør ved plejehjemmets månedsblad og skriver hver måned nogle sider til bladet.

En del i Høring husker sikkert fra deres skoletid i Bakkeskolen vore tre børn: Asger (*1956), Bente (*1962) og Cita (*1963).

Asger blev (sejlende) uddannet som maskinmester, fik senere en stilling som elektronikingeniør på en maskinfabrik, han er forblevet ungkarl, har dyrket vandskisport, motor-cykelsport og undervandsdykning ved fjerne øer under varmere himmelstrøg. Efter 30 år på maskinfabrikken gik han på efterløn, og bor nu i en lejlighed på Gran Canaria. -

Bente blev uddannet læge i Århus, blev senere doktor med. i intern medicin, og er i dag professor og leder af epidemiologisk afdeling på Region Syds universitetshospital i Odense. Hun er gift, har tre børn og bor i Kolding.

Cita blev uddannet cand.mag. i Odense, blev seminarielektor, men er senere blevet ansat ved Universitetet i Odense som undervisningskonsulent. Hun blev gift og har to børn, men da børnene var myndige, og hun med ægtefællen havde holdt solvbryllup, blev de skilt, og hun bor nu i Aarup.

Af mine syv søskende har jeg nu kun mine fire yngste brødre tilbage, der er mellem 86 og 92 år, de fleste af mine gamle venner er døde, dog er enkelte af dem tilbage, én fra min soldatertid (1946/47), et par yngre venner fra præsteårene i Brøndbyvester, fire i Bogense og da også nogle stykker i Høring; men for hvert år, der går, bliver der færre. Sidste jul skrev jeg kun 30 julehilsener, de fleste kunne her i disse IT-tider sendes over internettet som mails.

Så vil jeg gerne sige tak til alle de læsere, som jeg traf i de 26-præste-år og i de efterfølgende 11 pensionist-år i Høring og i de omkringliggende sogne, og som var med til at give mig og min familie en lang række af skønne, meningsfyldte og dejlige år, som jeg nu ser tilbage på med en uendelig stor glæde.

Til sidst vil jeg slutte med det samme gode ønske for jer, som jeg sluttede enhver begravelse, vielse og gudstjeneste med, ord, der har været brugt i mindst 3.500 år:

*Herren velsigne dig, og bevare dig,
Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig nådig,
Herren løfte sit åsyn på dig og give dig fred.*

Christian.

Foto 1. Efteråret 2019, foto ved Cita på hendes mobil
Foto 2. 5. maj 2021, undervejs hjem til boligen efter en postomdeling på hjemmet standset op af en assistent, der gerne ville til den anden afdeling. Foto ved en medarbejder med mobil.

Møllerier

Af Erna Bachmann, Hårby og Bodil Sørensen, Høring.

Møllerne ligger som perler på en snor

Det smukkeste landskab åbenbarer sig, når man kører gennem Dørup lige udenfor Høring. Bakke op og bakke ned med dybe slugter, hvor Høring Å slynger sig. I foråret 2019 har det netop regnet et par dage, så vandstanden er høj, og vandets brusen høres som en melodi uden afbrydelse. Ved kanten af åen og søen ved Pinds Mølle ser man en håndfuld lystfiskere, der håber på fangst til aftensmaden. En lun dag hvor naturen viser sig fra sin allersmukkeste side, sol, lidt blæst, lyden af det brusende vand, og fuglene, der hilser forårets komme. Et fantastisk sted, hvor folk i århundreder haft deres levebrød som møllerejere og –svende.

Vindmøller i Høring:

- Høring Mølle (2016)
- Karens Mølle (1991)
- Lethsminde Mølle.

Vandmøller ved Aarhus Aa:

- Kollens Mølle (1989, 1993 og 2021)
- Aldrup Mølle (1990)
- Ingerslev Mølle (Aarhus Kommune)
- Edslev Mølle (Aarhus Kommune)
- Dørup Mølle (også kaldet "den lille mølle") (1993)
- Bodil Mølle (1993 og 2011)
- Pinds mølle ved Jeksen Bæk (Aarhus Kommune). Selv om nogle af møllerne ligger i Aarhus Kommune, har de postnummer 8362 Høring.

Møller i Veng og Mesing sogne:

- Baunemøllen i Nørre Vissing (1988)
- Vandmøllen ved Hyltbæk i Nørre Vissing (2021)
- Venge Mølle (2016)
- Mesing Mølle (1992)
- Vandmøllen i Tingdalen Mesing (2007)

Møllernes historie er behandlet i årsskrifterne. I parentes er angivet hvilket år for de pågældende møller. Kan læses i arkiv.dk, Høring lokalarkiv eller Veng Lokalarkiv. Høring Lokalarkiv har yderligere en bog: Vandmøller i Gl. Skanderborg Amt. 1981. skrevet af Kristian Vestergård:

Mølleejere var ansete folk og ofte mere velhavende end folk i almindelighed. En god møller kunne sit håndværk og leverede en god vare, mel af fineste kvalitet. Dertil havde han ofte en bibeskæftigelse som bager og udskænkingssted, hvor bønderne kunne få slukket tørsten, mens de ventede på at få deres korn malet til mel. For sit arbejde måtte mølleren "tolde", dvs. han fik en andel af melet. Andelen svingede efter hvilken kornsort, der skulle males. Hvede var den mest kostbare melsort, og "tolden" derfor lidt lavere end fx byg. Bønderne kunne også betale kontant, men da de ofte manglede likvide midler eller holdt godt på skillingerne, toldedes der ofte. Toldemålet skulle godkendes af myndighederne, så man sikrede sig, at bønderne ikke blev snydt, og at mølleren fik sin andel og ikke mere, oftest 10%.

Vandkraften kunne også bruges til at drive savværker, som der i vores skovrige egn også har været adskillige af.

De landsdækkende store møller er for de flestes vedkommende startet som små møllerier, der med industrialiseringen er fulgt med og har fået moderne maskiner til vandkraft og vindkraft, og senere blev de drevet med elektricitet. Her på egnen har der været adskillige møller, både vind- og vanddrevne. Men de er alle bukket under, og kun fra historiske skrifter kendes de.

Udover de gamle vand- og vindmøller, der for længst er borte, er der skudt en skov af nye moderne vindmøller op, der leverer strøm til elnettet, men disse møller hører den nye tid til, så deres historie gemmer vi, så senere generationer må berette deres historie.

Mange steder måtte man køre langt for at komme til mølle. Der var småmøller her og der, men skulle man have malet større mængder korn, måtte man til Ry, Fuldbro eller de store møller ved Skanderborg sø.

Kollens Mølle

Møllen omtales ganske kort i årsskriftet for 1989 og 1993. I vinter modtog arkivet i Veng 4 store flyttekasser med papirer fra boet efter Rigmor og Aksel Brandt, heriblandt mange, mange sider med fortællinger fra fortiden samlet af vognmand Michael Sørensen, Mesing. I kassen var også Kollens Møllers historie og Kollensgårds historie.

Michael Sørensen skriver: Vi hører første gang om Kollens Mølle i 1167, hvor den er ejet af Øm Kloster. I 1581, hvor Hans Johansen skøder møllen til Kronen, dvs. kongen. I 1594 blev møller Jens Nielsen fritaget for nogle afgifter til Skanderborg Slot, og i 1598 overtog Peder Sørensen den for 8 Daler og 1 Okse. I 1615 er møllen i miserabel stand, og lensmanden får ordre til at istandsætte den. I 1625 får mølleren tilladelse til at flytte nogle huse til møllen og "uden Ægt og Arbejde at nyde et stykke Eng og Jord til Møllen, som tidligere havde ligget dertil".

Efter 1644 så det galt ud på grund af svenskernes hærgen. Møllen måtte ligge stille, og beboerne blev forjaget og ruineret.

I 1700tallet ejedes møllen af forskellige, og i 1718-1732 var møllen skovriddergods og bortforpagtet til ejeren af Kollensgård Rasmus Pedersen. Indtil ryttergodsets ophævelse i 1767 ejedes møllen og gården af Anders Olufsen Møller og Jacob Godthardsen Boler (eller Boller).

Ved ryttergodsets nedlæggelse købtes Kollens Mølle og Kollensgård af krigsråd Johan Arent Altholts enke, Fru Anna Elisebet Lassen, for 1638 rigsdaler. 1881-1891 ejer Philip Houmann møllen. I de følgende år skifter mølle og gård ejer adskillige gange, indtil mølledriften nedlægges i 1940'erne. I 1978 nedrives de sidste bygninger.

Fotos:

Kollens Mølle - B2586 1950 og B5875 1988

Kilder: *Hørning Lokalarkiv, Veng Lokalarkiv, Wikipedia*

Møllerne i Nørre Vissing

Af Erna Bachmann, Hårby

I Nørre Vissing var der en hånddrevet hvedemølle, der har ligget i området ved branddammen. Har det været bagerens mølle? Hvornår den er bygget, og hvornår den er fjernet, står hen i det uvisse.

Den største mølle lå på bakken mellem Nørre Vissing og Låsby på den mark, hvor bytyren normalt gik. Den ejedes af kromand Andreas Laursen og senere af hans søn Rasmus Andreasen. Han nedbrød den i slutningen af 1880'erne og byggede derpå en ny stor vindmølle med savskæreri og bageri ved landevejen tæt ved Opshøj omtrent midtvejs mellem Nørre Vissing og Låsby Korsvej (Låsbyvej 136). Som så mange andre møller gik den ned i 1920'erne, hvorefter den blev flyttet til Stjær. Arne Jespersen fortæller om møllen:

"Det var fascinerende at se og høre, når den store mølle kom i gang. Det skete, når det rigtigt blæste op – så skulle der arbejdes både dag og nat. Møllen kunne trække tre store kværne samt en mindre, når der var rigtig storm. Der skulle tre mænd til at betjene kværnene og skakterne, hvor grutningen kom ud. Kværnene stod oppe i toppen lige under tandhjulshatten. Et hejseværk løftede kornsækkene op gennem en luge i loftet. Når man skulle ned fra loftet, var det fristende for drengene at sætte sig på glidegelænderet og kure ned."

Vandmøllen ved Hyltbækken mellem Nørre Vissing og Høver

På en båndet optagelse fra 1988 fortæller Peder Tøpholm, at der har været en vandmølle ved vandløbet, der danner skel mellem Nørre Vissing og Høver. Man har kunnet stemme vandet op, og det ses stadig, at der et sted har været en dæmning. Dæmningen er i dag gennembrudt. Ifølge samme bånd omkom møllerkonen i dammen. Ejler Eriksen udtaler sig også på båndet, at noget af hans familie har ejet vandmøllen. Der nævnes også "Flæskehuset" og "Pythullet", to huse, som har ligget i samme område som vandmøllen. "Tidselknolden" nævnes også, men den var beliggende på den anden side af skellet til Høver.

Annales 2018 har en artikel om vandmøllen ved Hyltbækken af Bjarne L. Thorvaldsen..

I Annales 3 fortæller Petra Knudsen Rasmussen fra Vestereng (eller Bøgehaven), Ryvej 187 om en anden vandmølle, der lå ved det sydvestligste hjørne af Høvers marker, dog lige uden for sognegrænsen:

"Jeg kørte til mølle og fik mel med hjem..... Vandmøllen lå mellem vores gård og gården "Hylt". Hertil kom folk vandrende med en enkelt skæppe korn på nakken. Og nogen kom så indenfor hos os og hvilede sig. Her var der også en mand med et meget stort hoved på sin pibe. Han fik så dette

store hoved stoppet, men i stedet for at tænde tømte han tobakken ud igen i sin lomme, når han var gået – for så igen at få stoppet hos mølleren, og så igen hos os på tilbagevejen. Det var for ham en indbringende måde, og for os til stor morskab.”

Om vandmøllen ved Hyltbækken har Dieter Gravgaard i forskellige kilder (folketællinger, realregistre og skifter) indsamlet en række oplysninger, der kan fortælle lidt mere om møllens historie:

Vandmøllen, en kombineret stampe- og grynmølle, lå engang hvor en nu forsvunden vej til Høver krydsede Hyltbækken. Mølleanlægget bestod af tre bygninger: et ca. 7 meter langt og ca. 7 meter bredt møllehus med tømmer af fyr, murede vægge og stråtag, et ca. 12 meter langt og ca. 7 meter bredt stuehus ligeledes med tømmer af fyr, murede vægge og stråtag samt et lille spændhus helt af fyr og med stråtag. Møllehuset var orienteret nord-syd langs bækken; stampeværket og grynmøllen blev drevet af et overfaldshjul. Stuehuset lå mod vest. Møllejorden bestod ud over hovedparcellen matr. 11d i Nr. Vissing af to mindre parceller på Høver Mark, nemlig matr. 15c og 3e. Hovedmatriklen var i 1838 blevet solgt fra matrikel 11a, som da ejedes af Jens Nielsen. I de følgende årtier skiftede møllen ofte ejere. De seneste var Thomas P. Sørensen fra 1881, Kristen Nielsen fra 1883 og fra 1884 Peter Jensen, der i 1897 solgte parcellen til Jens Peter Sørensen i "Hylthuset" (matr. 7d m.fl.).

Hvor længe denne mølle var i funktion derefter, vides ikke helt. Formentlig ophørte den en gang i 1890'erne. Petra Knudsen Rasmussen blev gift i 1897, og hendes beretning om møllen stammer i erindringerne angiveligt fra årene derefter, men det kan måske skyldes "fejlluskning".

Om Hyltmøllen har jeg talt med Erling Andersen i Ry, og han kunne bekræfte, at der havde været en vandmølle ved Hyltbækken, som han mente havde været i drift til ca. 1890. Erling Andersen, der er opvokset på Hyltgården i Nr. Vissing, fortalte også, at der efterhånden var blevet for lidt vand i Hyltbækken.

En vinter, hvor mølledammen var frosset til, gik en ældre dame (møllerkonen?) ud på isen for at hente vand, men da hun slog hul i isen, faldt hun igennem og druknede. Det skulle angiveligt have været i 1892, men kirkebogen for Veng sogn nævner i hvert fald ikke nogen, som er druknet. (Derimod døde i vinteren 1879 møller Søren Eriksens kone, men heller ikke her står der noget om druknedød). Møllen lå ved den vej, der gik forbi hans

hjem og fortsatte mod Høver og forbi ejendommen Tidselknolden, der ikke eksisterer mere, idet den blev nedbrudt senest omkring 1950.

*Kilder: Annales, Galten Lokalarkiv, 2018
Historiens spor i Veng og Mesing sogne, 2008
Interview med Arne Jespersen, Nørre Vissing
Båndede optagelser med Peder Topholm, Nørre Vissing*

Hyltgård, Ringsporvej 3, 1918.

Tatere og natmænd i Veng og Mesing sogne

Af Erna Bachmann, Hårby

Allernederst på den sociale rangstige finder vi tatere og natmænd. Mange af dem var omflakkende og uden fast bopæl og arbejde, de huttede sig igennem med betleri og håndværk, som betegnedes som urent og uærligt. De var "svinsnidere, skorstensfejere, hestegildere og andet deslige". De var så absolut på bunden af den sociale rangstige, faktisk helt udenfor.

Veng og Mesing sogne har ikke haft nævneværdigt mange tatere og natmænd. I årene 1745-81 hærgedes riget af kvægepest, og en umådelig masse kvæg døde. I Veng sogn meldes om, at næsten samtlige hoveder døde. For at minimere tabene skulle huderne flås af kadaverne, inden disse blev begravet. Det var et arbejde, som bønderne vægrede sig ved, så her havde natmanden eller tateren gode år; der var arbejde nok.

Natmandsfamilien i Veng

Halvor Bundgård omtaler i sin bog "Venge sogn og Venge kirke" en enkelt natmand fra Veng. I 1803 nævnes en "inderste og natmand", Frideric Jensen, der med sin familie omtales som boende i Hjelmslev Herred og da talte seks medlemmer. I 1819 nævnes familien også som en natmandsfamilie boende i et hus ved Sophiendal. De betegnes som ikke-omvankende, dvs. fastboende. I Veng boede også natmandens søn, der var gift. Almuen ringeagtede ham på grund af hans fødsel og afstamning. Han må have klaget til amtmanden, for i amtmandens breve kan vi se, at denne ved kirkestævne oplæste en "alvorlig formaning derimod, særligt da han (amtmanden) nylig havde udskrevet en anden søn til soldat, uden at nogen af almuen indvendte noget herimod". Det hjalp.

Den 25-årige Else Marie Jørgensdatter fra Venge blev i 1825 blev indsat i Viborg tugthus i ét år for betleri. I 1826 blev hun indsat i to år og i 1831 i tre år for samme forseelse. Else Marie Jørgensdatter formodes at tilhøre en natmandsfamilie, der i 1819 angiveligt boede i et hus ved Sophiendal. Det kan udmærket tænkes, at det var i byens fattighus, hun boede, selvom huset ikke nævnes før 1834. I øvrigt har

flere tatere og natmandsfolk fra Veng – og også Mesing – glimret i tugthuset i 1825-31. Det nævnes under Venge Brugsforenings historie, at brugsen blev indrettet i det tidligere fattighus, så derfor ved vi i dag, at fattig-huset var på adressen Låsbyvej 66.

Egelunden og taterne

"Bag gården og byen ligger der en lille skov eller anlæg ca. 10 tdr. land. Da vi var børn, var der mest bøg og gran, men i gamle dage var det mest store egetræer, stadig var der nogle få store tykke kæmper, det var dejligt, vi børn legede derude, unge gik ture om aftenen osv. Alle måtte færdes der, og vi elskede 'Egelunden'".

Mie Flensborg fortæller i sine erindringer om **Taterne i Egelunden**. Historien ligger tilbage fra før hendes tid, men hun har fået det fortalt af sin far.

"Ude i Egelund boede for mange år siden en 'Rakker' med sin kone, de var jo af tater-slægt, og ingen måtte have omgang med dem. Mandens arbejde bestod i at flå og begrave selvdøde dyr. Han måtte langt omkring. Hvor han arbejdede, blev der sat mad ud til ham, han måtte ikke komme ind, og daglønnen blev lagt på en sten. Det har ikke været mange skilling pr. dag. Hvis et får døde, og der var meget uld, måtte rakkeren klippe det af, og tage det med hjem, hvor konen spandt det og senere strikkede strømper, huer, trøjer, undertøj m.m. deraf. Enkelte begyndte nu at se med mildere øjne på rakkerfamilien (de var jo også mennesker). Når hans arbejde var udført, vankede der undertiden en tår mælk, et rugbrød, et stykke sul, lidt aflagt tøj, en gammel dyne o.l.

Ved siden af en kilde lå deres hytte under de store, gamle ege. Oppe i et af de store træer havde manden lavet en platform, hvor konen i de ensomme dage sad med sit strikkesøj og samtidig kunne se ud over enge og marker. Det har nok været en primitiv stige, der benyttedes, men folk var jo nøjsomme.

Når manden hen ad aften vendte hjem og var i nærheden af hytten, råbte han: 'Else, Else, jeg sigter efter dig med tredive hagl og en rendekugle', hvorpå hun svarede: 'Å, du sigter din næse i min rumpe',

og efter denne hilsen, forlod hun sit 'lysthus' og var snart nede på jorden.

De boede ca. 150 m fra kirken, og når klokken kaldte menigheden til gudstjeneste, ønskede de, at de var 'frie folk', så de måtte komme i kirken. Og en dag tog manden mod til sig og gik op på godset, hvor der på den tid (i sidste halvdel af 17- hundredtallet) boede en amtmand, baron og gehejmeråd F. L. von Woyda (1767-1778 Frederik Ludvig von Woyda) med sin familie. Hans frue (Frederikke Anne Sophie Frederiks-datter Adeler, gift Woyda) var afholdt af alle, også de små i samfundet, og efter hende fik Sophiendal sit navn. Til hende ville rakkeren hen-vende sig om hjælp.

Da han kom til døren, prøvede tjeneren at jage ham bort, men baronessen havde set ham komme, og befalede nu tjeneren at vise manden ind (det var uhørt). Hun spurgte nu, hvad han havde på hjerte. Han tog sin strikkede hue af, faldt på knæ for 'Hendes Nåde' og bad om hjælp. På hendes spørgsmål om, hvorfor de ville være 'frie folk', svarede han, at de gerne ville gå i 'Guds Hus', og engang, når de var døde, måtte blive stedt til hvile i indviet jord. Han fortalte, at de havde en bibel og en salmebog, men det var sløjt med skolekundskaerne, dog kunne de med fælles hjælp stave sig gennem en salme m.m.

Da baronessen havde hørt hans bon, bød hun ham rejse sig, tilkaldte tjeneren og forlangte vin og ét glas bragt ind, hun skænkede i glasset, bød ham drikke deraf og drak selv af det samme glas, hun trykkede ham i hånden og sagde, at nu måtte de vise sig overalt.

Hun bød ham nu om at komme i kirken den næste søndag. Manden beklagede sig over deres tøj, men den side af sagen ordnede baronessen. Et par dage efter blev der sendt en kurv med tøj til dem begge. Rakkeren fortalte nu, hvordan han var blevet en 'fribåren mand'. Folk turde næsten ikke tro på det, men da de om søndagen pludselig så familien von Woyda komme ind i kirken sammen med 'rækkerparret', blev de overbevist. Herskabet havde ellers deres egen dør til deres stole i kirken, men den blev ikke benyttet den dag".

*Mie slutter med: Det var fars beretning om rakkerne i Venge.
(Arkiv.dk E24)*

Polakhusene i Veng

Af Erna Bachmann, Hårby – arkiv.dk - E65

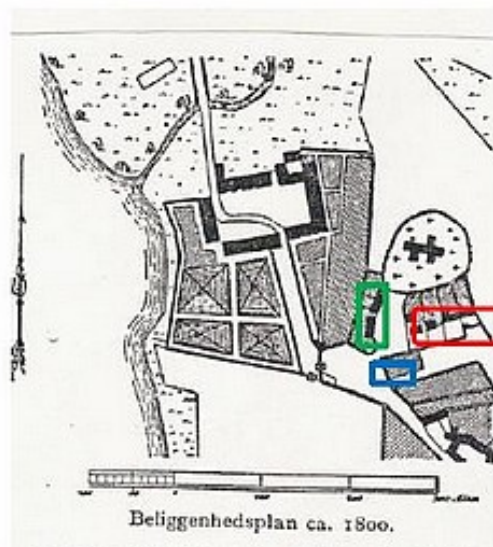
Thorvald Andersen, ringer og graver ved Veng kirke fra 1969-84, fortæller i sine erindringer om kornhøsten på Sophiendal, om mændene, der gik i 10 rækker og slog kornet med le, om slibning af leerne, om lidt drillerier på marken, om konerne, der fulgte og bandt negene med negbånd, om opsamling af spildte kerner i marken til hønsene derhjemme. Han fortæller om hjemkørslen og slutter historien om høstarbejdet af med denne lille episode:

"Over åen var der lagt nogle lange vognsider til at gå på. Så gik turen over i avlsgården, hen til et loftsvindue, der var så højt, at en mand kunne stå og tage imod halmen, der blev løftet op til ham. Manden skubber halmen hen over loftet til tre kvinder, som sætter det sammen i spænder.

Manden er polak. Nu skete der en lille episode: Baron Jørgen (Rosen-krantz – 1846-1912) skulle over og se, om alt gik, som det skulle. Da han kom forbi, så han op på polakken og sagde hans navn. "Din pung hænger ud". Polakken sagde så: "Det gør ik noget, Hr. Baron, der er ingen peng ien". Hans bukser var revnet hele vejen op i skridtet.

Da det blev middag, kom forvalteren og sagde, at han skulle komme over til baronens kontor. Baronnen havde fundet et par af sine aflagte bukser, som polakken så kunne skifte med".

Polakkerne boede i "polakhusene", der lå mellem kirkegården og gartnerhuset, der lå på den nuværende p-plads. Hvornår polakhusene blev fjernet, har vi ikke kunnet spore, men i Thorvald Andersens erindringer kan vi læse, at de blev fjernet i begyndelsen af 1900tallet, det sidste brændte som følge af børns leg med ild. I 1938 blev arealet, hvor de havde været, lagt til kirkegården, da der var ved at være mangel på nye gravsteder. For få år siden stodte man på en gammel mur, da det nye maskinhus blev bygget. Skanderborg Museum blev tilkaldt og kunne konstatere, at det ikke var en middelaldermur, den

var gammel, men ikke så gammel, så desværre, det var ikke resterne af Venge Kloster, men sandsynligvis resterne af et af polakhusene.

Sophiendal og Veng Kirke
 Rod: Polakhusene, siden 1938 den søndre del af kirkegården
 Blå: gartneriet og gartnerhuset
 Grøn: drøvhuse

Beliggenhedsplan ca. 1800.

1894. Arbejdshold Sophiendal. Forvalteren er yderst t.h. Drengen på trappen er Holger Rosenkrantz, desuden genkendes Mogens og Marhus Mogensen og kuskens Hans (i uniform). Om polakken, der omtales i historien, er med, vides ikke. Sandsynligvis har han og andre været sæsonarbejdere.

Arkiv.dk B4015

Minder fra skoletiden i Nørre Vissing

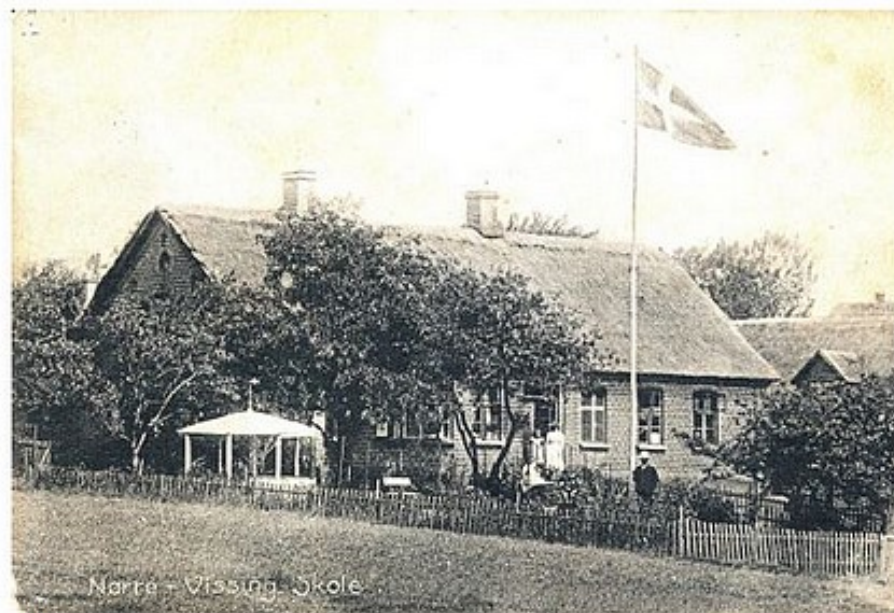
Uddrag af Henning Grøn Lyngbys erindringer - E68 side 11-13.

Krigsårene

Jeg var kommen i 3. klasse hos lærer Andreas Viggo Jensen i 1940, og kort efter kom den 9. april. Lærer Jensen snakkede med os om det, der skete med besættelsen, vi sang et par sange, og derefter fik vi fri. Tiden i skolen under krigen har nok præget os med lærerens stærke nationalfølelse. Han lærte os utrolig meget om det, han selv havde oplevet. Han havde saltpose fra saltsøen i USA, og klø- og spisepinde fra den kinesiske bydel i New York, og billeder fra London, Paris, Lenins grav i Moskva, og en masse andre steder. Han havde bil, en grøn Opel Olympia, som var klodset op under hele krigen.

Das i gården og kakkelovn

Hos lærer Jensen spidsede vi ikke selv blyanter; det måtte vi bede om at få gjort. Og så tog læreren sin kniv og spidsede blyanten henne over brændekurven. Der blev fyret med hø, tørv og brunkul, der lugtede grimt, i en stor kakkelovn, som varmede skolestuen op. Vi elever skiftedes til at hente brændsel ind, men læreren fyrede selv.

1913

Når det var dårligt vejr, havde vi kludesko med til skole, og så satte vi støvler og træsko ude i gangen i reolen. Ude på toilettet var det den gamle slags, med bræt og spand og ingen håndvask. Dog havde vi andetsteds en vandhane og vask. Men den var mere til at drikke af, for der var ingen, der havde noget at drikke til sin madpakke, og der var ikke noget, der hed skolemælk. I somme-rhalvåret gik vi i skole hver anden dag, hele dagen. I det lange frikvarter kunne jeg nå at cykle hjem og spise til middag. Men om vinteren fik dem, der gik i skole om eftermiddagen, hver et æble, som læreren gav. Han havde en stor have med mange æbletræer.

Frikvarter – gymnastik og udflugter

Når vi var ude på legepladsen i frikvarteret, skete det, at Maren og Dorothea Skomager kom forbi. Det var et par ældre søstre, som var nemme at drille, og så spurgte vi bare: "Maren, kan vi låne 50 kroner?". "I kan selv skide 50 kroner", råbte hun efter os. Jo, jo, vi var søde børn dengang.

Vi havde skam også gymnastik. Om vinteren var det bare stående og siddende øvelser på gulvet ved siden af vor plads. Om sommeren havde vi også gymnastik nede på legepladsen, hvor der var ribber, bomme, buk og plint til kraftspring.

Vi havde udflugter – én gik til Frijsenborg park på cykeltur, en anden tur med hestevogn til Ry, hvorfra vi sejlede til Himmelbjerget. Sidste tur var også med hestevogn, til Galten og så med "Hammelgrisen" ad banen til Århus,¹ hvor vi så Mindelunden, Den Gamle By og det nye rådhus. Jeg husker jeg var oppe på balkonen. Derfra kunne vi se gulvtæppet i rådssalen, hvor det var et vævet kort over Århus by.

Biblioteket

Vi havde et lille børnebogsbibliotek. Jeg læste "Rasmus fra Rodskov", "Gøngelhøvdingen", "Snaphanerne", "Valdemar Sejr", og flere andre. I skrive-timerne engang i efteråret skrev vi lånelister, der blev brugt til lånerne i voksenbiblioteket.

De sidste skoleår

Jeg kunne ikke komme ud af skolen, og blive konfirmeret sammen med mine kammerater, fordi der var kommen en skør skolelov, så jeg måtte fortsætte et år mere. Det meste jeg fik ud af det, var en ekstra regnebog, og så ellers læse salmevers, bibelhistorie, danmarkshistorie og geografi et år

¹ Hammelbanen blev nedlagt ca. 1955.

mere. Vi havde jo ikke sprog af nogen art, og computere kom først 30 år senere. Vi havde masser af penne og blæk.

Det sidste skoleår var jeg kommet ud at tjene hos N. Jacobsen og var oppe kl. 5:30 om morgenen. Jeg skulle malke 5 køer med hånd og have muget ud ved 12 køer, 12 kvier og 20 grise, inden jeg kom ind og blev vasket. Jeg fik noget at spise og kikket på lektierne en gang mere, inden jeg kørte til skole. Det skete adskillige gange, at det kneb at holde sig vågen i skolen. Især når det var højtlesning og jeg bare skulle følge med, når de andre læste op. Det blev slut på skoletiden omkring 1. april 1945, men jeg nåede også at få flidspræ-mien. Det var "Erik Menveds Barndom" af B.S. Ingemann.

Ud at tjene

Så gik jeg ud af skolen og skulle ud at tjene, og det eneste jeg brugte min lærdom til de næste 9 år var, når det var nødvendig at skrive breve til forældre eller søskende.

I vinteren 1947-48 var jeg med til aftenskole i Stubdrup Skole, hos lærer Davidsen. Det var den nye retskrivning, der kom, den med Å'et, og det var godt nok, selv om det er den gamle lærdom, der holder ved.

Henning Grøn fortsætter med at fortælle om de gårde, hvor han tjente og hans senere liv. Hele hans lille erindringsbog kan læses på arkiv.dk – Veng Lokalarkiv – E68.

Hemming Grøn Lyngby er yderst til venstre på sidste række.
Præsten er Niels Jul Pedersen (1943-48).

Til bal i Jaungyde – og hjem til en røvfuld

Hemming Grøn Lyngbys erindringer- E68 side 11

I sommeren 1945 var jeg til bal inde på kroen i Nr. Vissing. Jeg var begyndt at ryge pibe, og vi var et par knægte, der fik en håndfuld tobak af en engelsk soldat, som også var til bal.

Min kammerat Tage (*Andersen*), hans søster Marie (*fra Duelund, Nørre Vissing*) og jeg blev enige om, at der nok var et bedre bal ovre i Javngyde, og vi besluttede at tage de 3 km. derover. Marie cyklede, og Tage og jeg havde fat i bagagebæreren og løb efter cyklen.

Vi kravlede ind ad vinduet, for vi havde ingen penge, men vi morede os godt.

I 1995 traf jeg Marie henne på plejehjemmet i Horning (hvor både mor og hendes far var), og spurgte hende, om hun kunne huske den aften. "Det kan du fandme tro, jeg kan: Jeg fik en ordentlig røvfuld da jeg kom hjem!" Hun havde ikke fået lov til at tage til bal.

Evighedstræet i Adslev

Af Bodil Sørensen, Horning

Midt i Adslev er et mindeanlæg for "Adslev-slægten", som strækker sig tilbage til 1767, hvor Jens Pedersen blev selvejer-bonde af en gård, som i 1908 blev flyttet ud på marken. Grunden, hvor bygningerne havde ligget, er nu mindeanlæg for slægten.

I anlægget er en mindesten og adskillige større og mindre træer. I kanten af plænen mod Ryvejen står et meget gammelt bøgetræ, som nu bærer et lille ovalt skilt med teksten: Evighedstræ Nr. 70 Danmarks Naturfredningsforening. Ved siden af træet står en oplysningstavle med teksten:

*Adslevslægtens store bøgetræ er af Danmarks Naturfredningsforening kåret til Evighedstræ, det første i Skanderborg Kommune. Med et Evighedstræ forpligter vi os til at passe og pleje det, så længe det er muligt.
Venlig hilsen Adslevslægten*

Danmarks Naturfredningsforening (DN) oplyser, at træet ejes af Adslevslægten, ved M. Nørregaard, og at der er over 100 træer i Danmark, som bærer titlen Evighedstræ. Bøgetræet i Adslev fik sin fornemme titel 6. juni 2016 og er et godt kendemærke for slægtens oprindelse og virke gennem adskillige slægtsled.

Ifølge oplysninger fra et af slægtens medlemmer står der også et andet specielt træ i mindeanlægget. I det vestlige hjørne står et æbletræ i kanten mod vejen. Træet danner med sin stammeopbygning et hul, som er tilknyttet den overlevering, at hvis en person kryber gennem hullet, betyder det lykke! Det er sikkert sandt, hvis man tror på det.

Kilder

Danmarks Naturfredningsforening
 Adsløv-Slægten 1981 Slægtsbog for efterkommere
 Else Rasmussen, Torrild
 Høring Lokalkiv

Facebook

Støtteforeningen har 165 betalende medlemmer. Et års medlemskab koster fortsat 125 kr., og det giver adgang til Museum Skanderborgs forskellige afdelinger.

Uden disse medlemmers kontingent var det ikke muligt at udgive årsskriftet, og kontingentet er også med til at holde it-udtyret i orden. Normalt betaler Skanderborg Museum 50% af nyanskaffelser, og støtteforeningen betaler resten. Tak for jeres bidrag til økonomien. De frivillige arbejder uden løn, varme, lys og husleje sørger kommunen for, men øvrige omkostninger skal arkiverne selv dække via jeres kontingent.

Men udover de betalende medlemmer har arkiverne en stor skare følgere på Facebook. Veng Lokalkiv har (august 2021) pt. 491 og Høring Lokalkiv har 392 følgere, folk som er interesseret i de små historier, som vi drypvis formidler. Vi forsøger at gøre siderne levende med månedens historie, suppleret med mere aktuelle emner, hvor vi drager tråde mellem fortid og nutid.

Populær er også julekalenderen, som på Facebook nu kommer for 5. gang med små historier om julen for år tilbage og i nutiden.

Er du ikke på Facebook, så kan du læse opslagene på www.museumskanderborg.dk, under afdelinger, Veng eller Høring Lokalkiver.

Støtteforeningen og arkiverne - kontakt

Høring og Veng Lokalkiver finder du på www.museumskanderborg.dk Og på Facebook: Veng Lokalkiv og 8362 Høring Lokalkiv.	Tlf.
Høring Lokalkiv, Rådhuspladsen 1, 8362 Høring E-Mail: hoering@museumskanderborg.dk Åbningstid: Hver torsdag kl. 9-12 samt efter aftale. I juli måned er arkivet lukket. Arkivar: Kjeld Nielsen, Parketten 31, 2. mf, 8362 Høring.	87 94 28 77 86 92 22 84
Veng Lokalkiv, Veng Skole, Søballevvej 2, 8660 Skanderborg E-Mail: veng@museumskanderborg.dk Åbningstid: hver onsdag kl. 9-12 samt efter aftale. I skolernes ferier er arkivet lukket. Arkivar: Peter Mortensen, Ersholtvej 3, Nr. Vissing, 8660 Skanderborg	87 94 22 47 21 49 99 33

Støtteforeningen	bestyrelse	mailadresser	Tlf.
<i>Formand:</i>	Kjeld Nielsen, Parketten 31, 2.mf., 8362 Høring	ikn@parketten.dk	86 92 22 84 60 24 22 84
<i>Kasserer:</i>	Karl Otto Frost, Parketten 23, 1. th., 8362 Høring	kokfrost@gmail.com	86 92 14 34 20 23 94 34
<i>Øvr. Medlemmer:</i>	Peter Mortensen, Ersholtvej 3, Nr. Vissing, 8660 Skb.	veng@museumskanderborg.dk	21 49 99 33
	Bodil Sørensen, Egevænget 9, 8362 Høring	BOFS50@gmail.com	86 92 30 41
	Svend Kannegaard Olsen, Højgårdsvej 15, 8362 Høring	annaogsvend@outlook.dk	30 48 35 42
	Flemming Schreiber Pedersen, Hårby Bygade 15, 8660 Skb.	schreiber.moos@gmail.com	86 52 58 10
	Ester Huusmann, Stabelvej 4, Hårby, 8660 Skb.	lnus2002@yahoo.dk	86 95 02 81
<i>Årsskriftets redaktør:</i>	Erna Baclmann, Ryvejen 43, Hårby, 8660 Skb.	8660ryvejen43@gmail.com	86 52 28 06 61 76 10 44
<i>Suppleanter:</i>	Bente Skovlund Borgbjerg, Randersvej 98, Jeksen, 8362 Høring	benteskovlundb@gmail.com	50 81 65 25
	Egil Jørgensen, Hårby Bygade 9D, 8660 Skb.	eeil.joergensen@gmail.com	30 55 88 21
	Anna Marie Basse Rasmussen, Damgårdsvej 72, Gram, 8660 Skb.	basse72@live.dk	86 57 14 14